

Recente roofvogelliteratuur

Rob G. Bijlsma

Abt K. 2007. Wie man reproduktive Seneszenz bei weiblichen Habichten (*Accipiter gentilis*) in Schleswig-Holstein (nicht) nachweisen kann. – Kommentar zu Risch, Looft & Ziesemer (2004). *Corax* 20: 277-279.

Een eerder verhaal over de invloed van leeftijd op reproductie (bij vrouwtjes Haviken) (zie *De Takkeling* 12: 174) leek aan te tonen dat legdatum als verklarende parameter voor broedselgrootte belangrijker is dan leeftijd. Dit nu is een verkeerde voorstelling van zaken, omdat statistisch gezien legdatum niet als een onafhankelijke variabele kan worden beschouwd (wat de auteurs toentertijd wel deden). In werkelijkheid is legdatum leeftijdsafhankelijk. Niettemin geeft een recht-voor-zijn-raap samenvatting van de gegevens duidelijk aan dat de broedprestaties van havikvrouwtjes in de leeftijd van 4-10 jaar gelijk blijven. Verrassend, omdat tot nu toe de weinige roofvogelstudies die hierover beschikbaar zijn een optimum te zien geven halverwege de maximale levensduur, en daarna een daling. (k.f.abt@web.de).

Agostini N., Cardelli C. & Gustin M. 2007. Factors shaping pathways of European Honey-buzzards (*Pernis apivorus*) during spring migration in the Central Mediterranean. *J. Raptor Res.* 41: 57-61.

Afhankelijk van wind, geografie en tijd van de dag kiezen Wespendieners tijdens de voorjaarstrek voor de oversteek van Noord-Afrika naar Italië voor een kortere of langere weg over open water. Vooral met ZW-wind (rugwind) werd een rechtstreekse koers gevolgen, waarbij tussenliggende kleinere eilanden werden overgeslagen. (nicolantonioa@tiscalinet.it).

Aleman Y. & Courmont L., 2007. L'Aigle de Bonelli *Hieraaetus fasciatus* de retour dans les Pyrénées-Orientales. *La Melano*' 12: 34-35.

De Havikarend kwam in 2005 als broedvogel terug in de oostelijke Pyreneeën na een afwezigheid van net geen 10 jaar. In vroege jaren negentig waren er slecht 2 broedparen en het laatste broedgeval dateerde van 1997 (samenvatting: Walter Belis).

Antor R.J., Margalida A., Frey H. Heredia R., Lorente L. & Sesé J.A. 2007. First breeding age in captive and wild Bearded Vultures *Gypaetus barbatus*. *Acta Ornithologica* 42: 114-118.

De leeftijd waarop Lammgerieren in gevangenschap voor het eerst tot broeden overgaan was 7.7 jaar voor vrouwtjes en 8.9 jaar voor mannetjes. Het eerste jong werd pas grootgebracht als vrouwtjes gemiddeld 8.3 en mannetjes 9.7 jaar oud waren. In het wild werden de eerste paarvormingen en territoriale individuen bij een leeftijd van 6.5 jaar vastgesteld. De gemiddelde leeftijd waarop met broeden werd gestart beliep hier 8.1 jaar; succes werd pas bereikt op een leeftijd van gemiddeld 11.4 jaar. De vroegste starters waren 6-7 jaar oud. (margalida@inf.entorno.es).

Bensusan K.J., Garcia E.F.J. & Cortes J.E. 2007. Trends in abundance of migrating raptors at Gibraltar in spring. *Ardea* 95: 83-90.

Een vergelijking tussen de trektellingen van roofvogels over Gibraltar voor en na

1980 gaf een afname van Wespandief en Buizerd te zien, een toename van Zwarte Wouw, Sperwer en Dwergarend, en geen verandering bij Aasgier, Vale Gier, Grauwe en Bruine Kiek en Slangenarend. Dit komt deels overeen met wat we weten uit de broedgebieden. Voor Buizerd lijkt het erop dat de weinige vogels die indertijd een oversteek maakten naar Noord-Afrika, dat tegenwoordig nauwelijks meer doen, ondanks een enorme toename in de totale populatie. Trektellingen op stuwpunten, althans indien gestandaardiseerd uitgevoerd, lijken vooral nuttig om fenologische veranderingen in passage te detecteren; aantalsveranderingen kunnen beter in de broedgebieden worden bijgehouden. (kbensusan@gonhs.org).

Busche G. & Kostrzewa A. 2007. Zunehmende Brutbestände des Mäusebussards *Buteo buteo* im westlichen Schleswig-Holstein im Raum 1966-2006: Bestandswachstum durch sequentielle Habitatbesetzung. Vogelwarte 45: 209-217.

Net als in Nederland is de Buizerd in Sleeswijk-Holstein in aantal toegenomen sinds de late jaren zestig. Deze toename vond eerst plaats in de traditionele broedgebieden (bossen), en vloeide vervolgens over naar het naastgelegen boerenland met veel houtwallen ("Knicks", vanaf jaren zeventig, volgelopen vroege jaren negentig), dan naar arm boerenland op voormalige heide en venen met verspreide bosjes (start 1974-77, maximum in 2006) en uiteindelijk naar moerassen met een laag bosaandeel (vanaf 1981). De beste broedresultaten werden bereikt in de eerste twee habitats. Bovendien leverden langdurig bezette territoria gemiddeld meer uitvliegende jongen op dan kort bezette territoria. Buizerds bezetten eerst goede habitats (in termen van jongenproductie), pas later de minder goede. Of anders gezegd: bossen en "Knicks" zijn brongebieden, de overige habitats zijn "sinks" (zwarte gaten waar de lokale reproductie niet volstaat om de boel op peil te houden). (akostrzewa@freenet.de).

Cadahia L., Urios V. & Negro J.J. 2007. Bonelli's Eagle *Hieraaetus fasciatus* juvenile dispersal: hourly and daily movements tracked by GPS. Bird Study 5: 271-274.

Voorafgaand aan de feitelijke dispersie besrijven jonge Havikarenden afstanden tot 20 km van de geboorteplaats, voornamelijk in de middag. (luis.cadahia@gmail.com).

Camiña A. & Montelío E. 2006. Griffon Vulture *Gyps fulvus* food shortages in the Ebro Valley (NE Spain) caused by regulations against Bovine Spongiform Encephalopathy (BSE). Acta Ornithologica 41: 7-13.

In 2004 vraten Spaanse Vale Gieren uitsluitend varkens. Vanaf 2005 waren die in verband met EU-maatregelen niet meer beschikbaar. Normaliter waren Vale Gieren op kadaverplekken niet-broeders, die op grote afstand van kolonies voedselbonanza's benutten. Na de hygiëne-maatregelen overwogen adulte vogels, een aanwijzing dat veel koloniebewoners niet meer broedden. (acamia@vodafone.es).

Charter M., Izhaki I., Bouskila A. & Leshem Y. 2007. Breeding success of the Eurasian Kestrel *Falco tinnunculus* on buildings in Israel. J. Raptor Res. 41: 139-143.

In Israel broeden veel Torenvalken op raamkozijnen (bloembakken) in dorpen, stadjes en steden. Broedsucces (uitvliegende jongen/paar) was het best in dorpen, het

laagst in steden. Een fors aandeel van de mislukkingen in steden kwam op conto van menselijke verstoring (41% van alle mislukkingen). (charterm@past.tau.ac.il).

Charter M., Izhaki I., Bouskila A. & Leshem Y. 2007. The effect of different nest types on the breeding success of Eurasian Kestrels *Falco tinnunculus* in a rural ecosystem. *J. Raptor Res.* 41: 143-149.

Broedsucces werd vergeleken tussen Torenvalken die grote of kleine nestkasten gebruikten, en valken die in dadelpalmen nestelden (open nesten). Grote nestkasten resulteerden in het laagste aantal uitvliegende jongen per paar; 19% van de mislukkingen kwam voor rekening van Kerkuil, maar dit aandeel is vermoedelijk hoger. In de dadelpalmen werden intermediaire waarden gevonden; hier was predatie vermoedelijk een belangrijke mislukkingsoorzaak. Valken in kleine nestkasten brachten het er het best vanaf. Omdat het legbegin in de drie nesttypen niet significant van elkaar verschilde, zullen deze verschillen waarschijnlijk niet samenhangen met een verschil in de gemiddelde kwaliteit van de individuen (maar met verschillen in nesttype). (charterm@past.tau.ac.il).

Defourny H., Teerlynck H. & Vangeluwe D. 2007. Le Milan Royal *Milvus milvus* en Belgique: statut historique et étude des paramètres démographiques de la nidification. *Alauda* 75: 159-170.

Waar de Belgische populatie Rode Wouwen in 1967 op 1-2 paren werd gesteld, loopt de huidige schatting (in 2005) al naar 100-120 paren. Deze studie is uitgevoerd in het oosten van België, op de grens met Luxemburg en Duitsland. Vanaf 1993 wordt de soort hier gevolgd, in totaal 142 actieve nesten en 309 jongen tot en met 2005. De variatie in legbegin schommelde gemiddeld van 5-12 april (extremen 29 maart 2004 en 30 april 1993); over de gehele periode trad geen systematische verandering op in legbegin. Het aantal jongen per nest varieerde van 1-4, en was gemiddeld 2.2 en varieerde van 1.7-2.7 per succesvol over 1993-2005. In drie jaren werd het nestsucces bijgehouden, namelijk 1993, 1996 en 2003 (resp. 20, 29 en 40% mislukt op resp. 10, 17 en 19 nesten). Het gemiddelde jongental per succesvol paar leek zwak positief gecorreleerd te zijn met de gemiddelde temperatuur van april tot en met juni, maar hoe dat biologisch zijn beslag zou moeten krijgen is onduidelijk (bovendien zouden niet-succesvolle nesten hierbij betrokken moeten worden, is de leeftijd van de ouderparen van belang, en speelt de pre-incubatieperiode ook een rol). Een verband met neerslag werd niet gevonden (althans niet significant). Het voedselaanbod is niet gekwantificeerd. Hoe de toename kan worden verklaard, blijft in het ongewisse. Er bestaan plannen om de overleving van onvolwassen en adulte wouwen te gaan monitoren met behulp van transponders. (Didier.Vangeluwe@naturalsciences.be).

Delibes-Mateos M., Redpath S.M., Angulo E., Ferreras P. & Villafuerte R. 2007. Rabbits as keystone species in southern Europe. *Biol. Conservation* 137: 149-156.

Op 20 plekken in Zuid-Spanje werd de dichtheid van het Konijn gemeten (transecten), samen met de aanwezigheid van roofvogels. Op 120 andere locaties werd de talrijkheid geïndexeerd aan de hand van konijnenkeutels. Talrijkheid van Konijnen was positief gecorreleerd met het aantal waarnemingen van roofvogels en het aantal roofvogelsoorten. Spaanse Keizerarenden waren sterk gelieerd met plekken waar

Konijnen in een hoge dichtheid voorkwamen. Het Konijn wordt voor deze regio gezien als een cruciale factor in het ecosysteem.

Denys C., Liber M. & Cuisin J. 2007. Première analyse taphonomique de pelotes de réjection de Busard des roseaux *Circus aeruginosus* de l'île d'Oléron (Charente Maritime, ouest France). *Alauda* 73: 171-178.

Op een slaappleats in West-Frankrijk werden in 1995/96 57 braakballen van Bruine Kiekendieven verzameld. Dit leverde 37 zoogdieren (vooral veldmuis en muskusrat), 15 vogels, 1 reptiel en 5 vissen op. Onder de resten overwogen snijtanden, kiezen, wervels, kootjes en klauwen. De aantasting door maagzuur was groot. (denys@mnhn.fr).

Dzialak M., Lacki M.J. & Vorisek S. 2007. Survival, mortality, and morbidity among Peregrine Falcons reintroduced in Kentucky. *J. Raptor Res.* 41: 61-65.

Van de 33 via hacking uitgewende jonge Slechtvalken stierven er in ieder geval 5 voor het uitvliegen; 9 andere verdwenen voortijdig en hun lot bleef ongewis. (mattd@ext.usu.edu).

Eaton M.A., Dillon I.A., Stirling-Aird P.K. & Whitfield D.P. 2007. Status of Golden Eagle *Aquila chrysaetos* in Britain in 2003. *Bird Stuy* 54: 212-220.

In totaal werden 442 paren Steenarend in Groot-Brittannië gevonden, met een gemiddelde productiviteit van 0.36 uitgevlogen jong per paar. Landelijk bleef de stand stabiel in vergelijking met een telling in 1992. Echter, in de oostelijke Highlands vindt stevige vervolging plaats rond heidevelden die worden beheerd ten behoeve van hoenders (jacht). Hierdoor wordt de stand gedrukt en wordt het aantal niet-broedende adulte vogels (die voor opvullingen van nabijgelegen habitat zouden moeten zorgen) ingeperkt (wat de bufferwerking van de populatie negatief beïnvloed). (zie Whitfield *et al.* 2007) (mark.eaton@rspb.org.uk).

Erkens J., Foppen R. & Hallman C. 2007. Het broedverloop van Buizerd en Havik op de Meinweg. *Natuurhistorisch Maandblad* 96: 202-205.

Op de 1600 ha van de Meinweg in Midden-Limburg werden over 1996-2006 territoria van Havik en Buizerd bijgehouden, en werd het broedverloop gevolgd. De vastgestelde discrepantie tussen territoria en broedgevallen vraagt om nadere uitleg (bij Buizerd een vrijwel constant aantal territoria van 22, alleen wat dalend in 2004-06, maar met jaarlijks zelden meer dan 2-7 broedgevallen; bij Havik 10-13 territoria per jaar, tegen slechts 4-9 broedgevallen, vaak echter niet meer dan 6-7). Mislukken veel paren vroegtijdig, worden niet alle nesten gevonden, wat precies is een territorium? Beide soorten lijken de laatste jaren mindere broedprestaties te leveren, en in aantal af te nemen. Er wordt gedacht aan afname van het voedselaanbod (wat overeen zou komen met Veluwe en Drenthe). De vermelde afname van het aantal gevonden prooiresten over de jaren had ik graag gekwantificeerd gezien (en liefst gecorrigeerd voor zoekinspanning en tijd van het seizoen). De voedselkeus is gebaseerd op resten van prooien op en bij nesten gevonden tijdens controles. Een betrouwbaar beeld van de prooikeus krijgen is een lastige opgave voor de roofvogelaar; zie ook Tornberg & Reif hieronder). Als in veel andere studies blijkt het moeilijk om de gevonden resultaten te verklaren. (JO, Aldenhofstraat 79, 6191 GS Neerbeek).

Farmer C.J., Hussell D.J.T. & Mizrahi D. 2007. Detecting population trends in migratory birds of prey. *Auk* 124: 1047-1062.

Of trektellingen betrouwbaar zijn als middel om lange-termijn trends te detecteren, is een heel hangijzer. Hier worden twee trektelposten met elkaar vergeleken, eentje in het binnenland van de USA (Hawk Mountain Sanctuary, Pennsylvania; 38 jaar tellingen) en eentje langs de kust (Cape May Point, New Jersey; 28 jaar idem). De tellingen werden geïndexeerd met geavanceerde software en aangepast aan telinspanning. Trends werden geschat met behulp van polynome regressie op reeksen waarin ontbrekende gegevens werden gesimuleerd. De uitkomsten werden vergeleken met een onafhankelijke trendreeks afkomstig uit het broedvogelmonitoringproject (BBS). Dit bleek aardig overeen te komen. Beide programma's kunnen elkaar aanvullen, waarbij trektellingen een ruwe trend geven voor een groot achterland, en broedvogelkarteringen meer lokaal trends bijhouden (uit grote delen van Noord-Amerika ontbreken langlopende broedvogeltellingen van roofvogels, iets wat in Europa anders ligt: hier worden alle gebieden gedekt, en kunnen alleen trektellingen voor Russische gebieden iets opleveren wat we niet weten). (farmer@hawkmtn.org).

Fraigneau C. 2007. Reconnaître facilement les plumes. Delachaux et Niestlé, Paris. Gebonden, 192 pp. Euro 25.- ISBN 978-2-603-01433-2.

In dit handzame boekje worden allerlei basale zaken uitgelegd die met veren te maken hebben. En dat in het bijzonder gekoppeld aan de herkenning van veren. Het is overigens geen determinatiegids (al komt een aantal soorten aan bod), maar eerder een overzicht hoe een veer in elkaar steekt, hoe veren gezamenlijk een verenkleed maken, de verschillende typen veren (en hun relatie tot de leefwijze van vogels), rui en vliegwijzen. Veel aandacht wordt geschonken aan het vinden en bewaren van veren (handig voor de prooizoekers!), een sleutel waarmee het type veer op naam kan worden gebracht (kleine veren, dekveren, slag- en staartpennen, duimveren) en de nummering van veren (op basis van vlagbreedte en inkepingen op binnen- en buitenvlag). Dit alles geïllustreerd met uitmuntende tekeningen en foto's. Vervolgens wordt uitgelegd hoe vogels op naam kunnen worden gebracht aan de hand van veren, inclusief reconstructie van vleugels, staart en lichaamsveren op basis van prooiresten (een absolute noodzaak, omdat je anders nooit het aantal verschillende individuen kunt bepalen; je moet weten hoeveel staart- en slagpennen een vogel heeft en waar wat zit), en het belang van kleur en vorm bij de leeftijd- een soortbepaling (wederom uitstekende foto's). Zoals gezegd, het is geen determinatiegids, en de voorbeelden zijn veelal gekozen uit soorten met goed herkenbare veren. De suggestie in de titel dat veren makkelijk kunnen worden herkend, is dan ook iets te optimistisch. Maar verder is dit een uitmuntende inleiding voor wie in veren is geïnteresseerd, en vooral voor de roofvogelaar die plukresten zoekt en ze op naam wil brengen. De laatste stap daarin, het aanleggen van een eigen collectie ter referentie, wordt in dit boek nauwgezet uit de doeken gedaan. Een aanrader.

François F., 2007. Nidification du Faucon pèlerin *Falco peregrinus* sur pylône électrique en Lorraine. *Ciconia* 30: 143-148.

In de Lorraine werden in 2006 toevallig twee nesten van Slechtvalk aangetroffen op kraaiennesten in hoogspanningsmasten. De nesten werden ontdekt toen de jongen al

vliegklaar waren. Voor de Lorraine is dit een primeur want deze soort broedde er tot voor kort alleen op gebouwen en in oude steengroeven. (samenvatting: Walter Belis).
Gajocha R. 2006. Capture d'une Grenouille *Rana* sp. par un Faucon crécerelle *Falco tinnunculus*, un comportement de prédation peu courant chez cette espèce. Le Héron 39: 108-109.

Tijdens een trekstelling van zangvogels in Noord-Frankrijk (Scarpe-vallei, riviervtje dat uitmondt in de Schelde) zagen twee ornithologen een jagende Torenvalk boven grasland een kikker in duikvlucht uit een sloot vissen, vermoedelijk een Bruine Kikker. Even verder peuzelde de valk zijn prooi op. (samenvatting: Walter Belis).

Gricks N. 2007. Hobby hunting European Storm-petrel. British Birds 100: 443.

Op 26 juli 2006 probeerde een Boomvalk boven open zee 100 km ten NW van de Western Isles een stormvogeltje te pakken vanaf een olieplatform. Gedurende 3 minuten en 30 pogingen gaf hij uitgeput op.

Groupe Ornithologique du Roussillon. 2007. Reproduction réussie du Percnoptère d'Égypte *Neophron percnopterus* dans les Pyrénées-Orientales en 2006. La Melano' 12: 31-33.

Vermoedelijk tussen 1930 en 1960 verdween de Aasgier uit de oostelijke Pyreneeën. Na de langverwachte terugkeer van Lammergier en Havikarend heeft nu ook de Aasgier zijn oude leefgebied heroverd. Na een eerste broedpoging in 2000 en verscheidene waarnemingen van deze soort in 2004 en 2005 was er in 2006 een geslaagd broedgeval met 1 jong. Hiermee werd het laatste gaatje tussen de populaties van de Pyreneeën en van de Middellandse Zee opgevuld en kan uitwisseling van start gaan. (samenvatting: Walter Belis).

Guillemain M., Lepley M., Fritz H. & Hecker N. 2007. Marsh Harriers *Circus aeruginosus* target Teals *Anas crecca* at roosts according to potential availability of vulnerable prey. Bird Study 54: 268-270.

Het aantal foerageervluchten van Bruine Kiekendieven over wintertalinggroepen was groter naarmate ze meer talingen de lucht in wisten te jagen; het aantal aanwezige talingen was minder belangrijk. Overigens blijkt uit de gegevens dat het maar om tientallen talingen gaat, zowel aanwezig als opgejaagd. Dat lijkt me pindakaas vergeleken met gebieden waar duizenden talingen zitten (en gaat het dan nog op?). Daar komt bij: geen woord over het jaagsucces van de kieken. De suggestie is dat kieken het aantal opgejaagde talingen gebruiken als middel om een moeras te gaan bejagen of niet. Hiertoe ontbreken echte waarnemingen; onderhavige studie is vooral afgaan op statistische verbanden. (m.guillemain@oncs.gouv.fr).

Haller F., Helander B., Folkstad A.O., Ganusevich S.A., Garstad S., Hauff P., Koren C., Nygård T., Volke V., Vilà C. & Ellegren H. 2006. Bottlenecked but long-lived: high genetic diversity retained in white-tailed eagles upon recovery from population decline. Biology Letters 2: 316-319.

Tijdens de sterke afname van Zeearenden in de 20ste eeuw bleven – op Noorwegen na waar de soort langs de Atlantische kust nauwelijks schade ondervond van landbouwgif – in Europe slechts versnipperde en geïsoleerde populaties over, terwijl andere volledig verdwenen. Pas nadat de verantwoordelijke stoffen verboden werden, trad herstel op. Dat herstel kwam vaak op conto van lokale reproductie, en niet door

immigratie van vogels uit andere populaties. Doordat veel lokale populaties sterk waren geslonken, was de vraag gerechtvaardigd in hoeverre de genetische diversiteit van de restpopulaties niet gevaarlijk was verminderd. Dat bleek mee te vallen. De verklaring hiervoor wordt gezocht in de lange levensduur van Zeereenden: die vormde een buffer en verkorte feitelijk de tijd die de populaties in de gevaarzone doorbrachten. Het geeft ook aan dat kleine restpopulaties, althans bij langlevende soorten, wel degelijk gebaat zijn bij beschermingsprogramma's. (frashai@gmx.net).

Hustings F., van der Coelen J., van Noorden B., Schols R. & Voskamp P. 2007. Avifauna van Limburg. Natuurhistorisch Genootschap Limburg, Roermond. Euro 52.50. Gebonden, 718 pp. (zie website www.nhgl.nl).

Dit is geen doorsnee-avifauna, maar een onmenselijke turf waarmee gemakkelijk een moord kan worden begaan. En dat is niet het enige. Waar de meeste avifauna's uitmunten in vlakke vogelpraat en weinig concrete data bevat dit Limburgse monster een vloed aan specifieke gegevens, netjes onder vermelding van plaats, datum en achtergronden, en gedocumenteerd met kaarten, figuren, tabellen en foto's. De achtergronden van de avifauna worden uitputtend behandeld in de inleiding, inclusief een meer dan geweldig historisch overzicht van de vogelarij in deze provincie. Limburg als provincie is stukje bij beetje kwantitatief op broedvogels gekarteerd tussen 1990 en 2004, een erg lang tijdvak waarbij je aan het eind gekomen zijnde de eerste karteringen al niet meer kunt vergelijken met de laatste. De veranderingen in de afgelopen 15 jaar zijn immers enorm. In dat licht bezien moeten de resultaten met enige voorzichtigheid worden beschouwd, naast natuurlijk de onvolkomenheden die kleven aan dergelijke grootschalige projecten (wat ten volle door de samenstellers wordt onderkend en geregeld in de tekst is terug te vinden). Hoe het zij, de kaarten geven ongetwijfeld een behoorlijk beeld van de verspreiding van broedvogels en niet-broedvogels, beter in ieder geval dan ooit tevoren zelfs maar bij benadering mogelijk was. Alleen van de meest algemene soorten wordt de presentie per km-hok aangegeven; van alle andere soorten – en dat is de overweldigende meerderheid – worden alle territoria exact aangestipt. Dan pas valt op hoe schaars veel soorten zijn (geworden). Soms wordt dit ondersteund door lange-termijn trends uit deelgebieden (maar geen vermelding van oppervlak en aandeel bos), ook hier getoond met echte data (dus niet met vervuilde indices, zoals de norm is geworden in monitoringland) vanaf de jaren zeventig. Over de oorzaken kan alleen worden gespeculeerd, omdat onderzoek ontbreekt. De soortteksten bevatten veel van dergelijke speculaties, en het zou voor de Limburgers een stimulans kunnen zijn een aantal van die ideeën via gerichte dataverzameling te toetsen. De basis al is gelegd met dit boek.

Roofvogels komen uitgebreid aan de orde, met detailinformatie over legbegin, legselgrootte, jongenproductie, lokale trends (onderhevig aan waarnemerseffecten), trek en overwintering (inclusief terugmeldingen van geringde vogels), jaarpatronen, fenologie (gebaseerd op de eerste drie waarnemingen per jaar van zomergasten; niet voor de roofvogels trouwens), sexratio's (Blauwe Kiek in de winter), soms voedsel en vergelijkingen met naastgelegen broedgebieden in België en Duitsland, en historische waarnemingen.

Naast de hoge informatiedichtheid, voor avifauna's al heel bijzonder, vallen twee andere zaken onmiddellijk op: de goed geschreven teksten (een wonder bij zo'n omvang) en de foto's. Die laatste zijn vrijwel allemaal in Limburg gemaakt (de meerderheid door

Ran Schols), zijn zonder uitzondering van hoge kwaliteit, gedateerd en van locatie voorzien, ondersteunen de tekst en laten vaak iets extra's zijn (omgeving, gedrag, kenmerkende pose). Ik mag werkelijk hopen dat daarmee de Avifauna van Limburg een nieuwe trend zet, omdat de bloedeloze portretjes zonder nadere informatie in het gemiddelde vogelboek tot onbedwingbare geuwzucht leiden. En jawel, gelukkig ook nestfoto's, waar de hand en voorliefde van de meester goed herkenbaar zijn. Moge ook dat leiden tot eigenzinniger, ideeënrijke en documentaire fotografie. Deze avifauna is een hoogtepunt in de enkele meters tellende reeks van avifauna's die er de afgelopen drie decennia in Nederland zijn verschenen. Dat zelfs in deze avifauna de Stadsduif achterin is weggepropt tussen Lachduif en Groene Kakelaar, het zij de samenstellers vergeven. Of deze soort (géén ondersoort) inderdaad van belang is voor Havik, Slechtvalk en Oehoe, valt nog te bezien; ik vrees dat hier verwarring is opgetreden met postduiven. En dat is weer een heel ander verhaal! Laat dat echter niemand ervan weerhouden dit prachtwerk aan te schaffen. Blader er doorheen, kijk naar de foto's, proef de tekst, sla uw favoriete soort op, toets eens wat, geloof niet alles wat er staat, laat het een inspiratiebron zijn. Een pluim op de hoeden van de samenstellers, in het bijzonder Fred Hustings.

Johnson J.A., Burnham K.K., Burnham W.A. & Mindell D.P. 2007. Genetic structure among continental and island populations of gyrfalcons. *Molecular Ecology* 16: 3145-3160.

Giervalken hebben zich tijdens de laatste grote IJstijd snel circumpolair verspreid. De genetische variatie is gering (maar de populaties van Fennoscandinavië en Rusland zijn niet bekeken), wat wijst op een recente ontwikkeling. (jeffa@umich.edu).

Katzner T., Milner-Guilland E.J. & Bragini E. 2007. Using modeling to improve monitoring of structured populations: are we collecting the right data? *Conservation Biology* 21: 241-252.

Aan de hand van een 25-jarige studie van Keizerarenden in Kazachstan konden demografische modellen over populatiegroei en -grootte worden getoetst met echte veldgegevens. Territoriumkartering bleek een slechte methode te zijn om groei en grootte van populaties bij te houden. Dat kon beter worden gedaan door de overleving te monitoren. Lange-termijn veranderingen werden wel inzichtelijk met de traditionele manier van monitoring, maar de achterliggende oorzaken blijven onbekend. (todd.katzner@aviary.org).

Kullberg C. & Lafrenz M. 2007. Escape take-off strategies in birds: the significance of protective cover. *Behav. Ecol. Sociobiol.* 61: 1555-1560.

Of Koolmezen laag wegvliegen, of steil omhoog, maakt veel uit. Het eerste is makkelijker, het tweede kost meer moeite. Met behulp van een model van een Smelleken werden aanvallen in verschillende hellingshoeken nagebootst. Het vluchtgedrag van Koolmezen werd met een video-camera gefilmd. De hoek waaronder ze wegvlogen had inderdaad te maken met de aan- of afwezigheid van dekking: als dat laatste aanwezig is, schieten ze er in een vlakke hoek naartoe. Bij afwezigheid van dekking kiezen ze voor de steilere klimhoek. Uiteraard zijn dit soort bevindingen een beetje wat de gek ervoor geeft. Om maar iets te noemen: de ruimte waarin dit experiment werd gedaan mat slechts 2 x 0.7 x 2 meter. Niet bepaald veel armslag voor

een mees om te vluchten, al zal het vast handig zijn geweest om alles op videobeeld te krijgen. (cecilia.kullberg@zoologi.su.es).

Kupko S. & Kübler S. 2007. Adoption von jungen Turmfalken *Falco tinnunculus* durch ein Weibchen des Wanderfalken *Falco peregrinus* in Berlin. Vogelwelt 128: 33-37.

Op een watertoren in Berlijn broedden een Slecht- en een Torenvalk 15 m van elkaar, beide in een nestkast bedoeld voor Torenvalken. De Slechtvalk had 1 jong, de Torenvalk 4. Op gegeven moment waren de torenvalkenouders verdwenen; vanaf dat moment nam het slechtvalkwijfje het warm houden en voeren van de jonge Torenvalken voor haar rekening, het mannetje voedde hun eigen jong op. Uiteindelijk werden drie Torenvalken groot, waarvan er eentje later zonder kop dood onder de toren werd gevonden. Ze werden gevoerd met echte slechtvalkprooien, zoals gier- en huiszwaluwen, spreeuwen, stadsduiven, kokmeeuwen en een houtsnip. (Stefan. Kupko@web.de).

Linden A. van der, Ouweneel G. & Verkerk J. 2007. Wintertelling roofvogels in de Hoeksche Waard. Sterna 52(april): 6-11.

Vergeleken met de weinige gegevens beschikbaar uit de jaren vijftig en zestig is het aantal overwinterende roofvogels in de Hoeksche Waard vervijfvoudigd. Dat komt vooral op conto van de Buizerd. Ook het aantal soorten is toegenomen (van 3 naar 7).

Margalida A., Gonzalez L.M., Sanchez R., Oria J., Prada L., Caldera J., Aranda A. & Molina J.I. 2007. A long-term large-scale study of the breeding biology of the Spanish imperial eagle (*Aquila adalberti*). J. Ornithol. 148: 309-322.

Tussen 1988 en 2004 nam het aandeel nestelende Spaanse Keizerarenden af van 91% naar 81%, parallel aan de afname van het konijn door VHS. De gemiddelde legselgrootte was 2.2 eieren, het aantal geproduceerde jongen per territorium 1.23. In ruim 26% van 1372 broedpogingen was een ouder subadult; meestal het mannetje (56.1%), soms het vrouwtje (15.5%) of beide (28.4%). Adult broedvogels legden eerder en hadden een beter broedsucces dan paren bestaande uit subadulte vogels. Leeftijd en kwaliteit van het territorium beïnvloeden beide de reproductie. (margalida@inf.entorno.es).

Marquiss M., Robinson L. & Tindal E. 2007. Marine foraging by Ospreys in southwest Scotland: implications for the species' distribution in western Europe. British Birds 100: 456-465.

In Schotland en Engeland vreet de bulk van de Visarenden zoetwatervissen tijdens de broedperiode. In ZW-Schotland foerageerde een paar echter overwegend op zoutwatervissen, vooral tijdens de jongenfase (in het vroege broedseizoen werden zoetwatervissen gegeten). De vogels profiteerden van de getijdencyclus door te jagen op vissen die bij hoog of laag water actief waren. Jagen op zeevis lijkt vooral te zijn gecorreleerd met watertemperatuur: zuidelijke populaties Visarenden zijn dan ook vaak echte 'zeearenden', terwijl de noordelijk vogels zoetwaterarenden zijn. De grens ligt bij ongeveer 12-13°C (temperatuur van oppervlaktewater in midzomer). Mocht dat kloppen, dan zou een eventuele uitbreiding van de Britse populatie naar Zuid-Engeland gepaard kunnen gaan met een uitbreiding van het aantal zeevissende paren. Voor de Nederlandse situatie, waar zeevissende Visarenden ook schaars zijn, werd eerder al gerefereerd aan het feit dat onze zee troebel is (en dus slechte vangkansen

biedt), in vergelijking met helderder zoet water (zie Leopold, Bruin, Camphuysen, Winter & Koks in *Limosa* 76: 129-140, 2003, besproken in *De Takkeling* 12: 173). (mmar@wpo.nerc.ac.uk).

Martinez-Padilla J. & Fargallo J.A. 2007. Food supply during prelaying period modifies

the sex-dependent investment in eggs of Eurasian kestrels. *Behav. Ecol. Sociobiol.* 61: 1735-1742.

Zestien Torenvalkparen werden gemiddeld 34 dagen van extra voedsel voorzien voorafgaande aan de eileg; 17 andere paren fungeerden als controle (geen extra voedsel). Gewicht, vleugel- en tarsuslengte noch conditie (gewicht, gecorrigeerd voor vleugellengte) van vrouwtjes verschilden tussen beide groepen. Evenmin werd een effect van het extra voedsel vastgesteld op legselgrootte, broedselgrootte, eigewicht, legdatum, gewicht van nestjongen of gewicht van het totale broedsel. Alle nesten in ogeschouw genomen had het toegevoegde voedsel geen invloed op de secundaire geslachtsverhouding. Het geslacht van de eieren stond niet in verband met de volgorde waarin de eieren waren gelegd, noch met hun uitkomstdatum. Vrouwlijke eieren waren iets zwaarder dan manlijke, zij het niet significant. Dit gebrek aan invloed van toegevoegd voedsel op de klassieke reproductieve parameters (waarschijnlijk deels omdat met bijvoeren werd gestopt zodra de eileg begon) betekende niet dat er niks gebeurde. In de bijgevoerde nesten bleken de laatst uitgekomen vrouwtjes er korter over deden om uit hun ei te kruipen dan in de controlegroep, wat ze een kleine competitieve voorsprong verschafte ten opzichte van hun nestgenoten (een verschil van ongeveer 25 uur). Of dat werkelijk competitief voordeel opleverde ten opzichte van manlijke nestgenoten, werd overigens niet gemeten. Het is dus mogelijk dat vrouwtjes inderdaad het geslacht van een ei kunnen sturen, en dat zoiets mogelijk verband houdt met het voedselaanbod. (jmart@ceh.ac.uk).

Meyburg B.U., Meyburg C., Matthes J. & Matthes H. 2007. Heimzug, verspätete Frühjahrsankunft, vorübergehender Partnerwechsel und Bruterfolg beim Schreiadler *Aquila pomarina*. *Vogelwelt* 128: 21-31.

De laatste jaren is het veel roofvogelaars in Europa opgevallen dat Schreeuwarenden niet (meer) tot broeden overgaan. Ze zijn er wel, maar leggen geen eieren. Aan de hand van vogels met een satellietzender is nu de mogelijke reden boven tafel gekomen: ze vertrekken te laat uit zuidelijk Afrika, en komen dus te laat op de broedplaatsen aan om nog te kunnen broeden. Hier het verhaal van een vrouwtje dat haar overwinteringsgebied in het Krüger Park op 21 februari 1998 verliet en 64 dagen later (25 april, om 11 uur maar enkele km benoorden de nestplek waar ze om 16.30 uur door het mannetje 'werd opgehaald'; direct interactie tussen gezenderde en vreemde vrouwtje; die laatste de volgende dag al verdwenen, en nog 1x op een andere broedplaats op 1.5 km afstand waargenomen) op de broedplaats in Duitsland arriveerde. Ze nam 13 rustdagen (al dan niet gedwongen door slecht weer), en legde per dag gemiddeld 211 km af (maximaal 406 km). De exacte aankomst werd visueel bevestigd. Ze verdreef onmiddellijk een vreemd vrouwtje, waarmee het mannetje inmiddels gepaard was geraakt (al op 17 april aanwezig, en verwickeld in de normale broedvoorbereidingen als nestbouw en copulaties). Zonder de satellietzender was het

niet mogelijk geweest dit paar (of althans het vrouwtje) als een andere te zien dan dat aanwezig was in 1997. Op het moment dat het mannetje met een nieuw vrouwtje broedvoorbereidingen trof, zat zijn vrouwtje van 1997 nog in Hongarije. De reden van de verlate aankomst op de broedplaatsen wordt gezocht in droogte in zuidelijk Afrika (El Niño-effect), waardoor een 'verstopping' van het landschap plaatsvindt (onder meer in de Kafue-vlakte in Zambia, een belangrijk overwinteringsgebied), naast de gebruikelijke ontbossing ten faveure van boerenland. Dat verslechtert de mogelijkheid om op tijd in trekconditie te komen. (wwgpb@aol.com).

Morrison J.L., McMillian M., Cohen J.B. & Catlin D.H. 2007. Environmental correlates of nesting success in Red-shouldered Hawks. Condor 109: 648-657.

In jaren met weinig regenval in de zomer en herfst voorafgaande aan het broedseizoen gingen minder Roodschouderbuizers tot broeden over. Bovendien gingen ze later van start en was hun nestsucces geringer. De ongewoon hoge dichtheid van deze soort in zuidelijk Florida wordt toegeschreven aan het voorkomen van wetlands en rivierbegeleidende bossen (foerageergebieden). Elders in de USA is het meer een bossoort. (joan.morrison@trincoll.edu).

Müller K., Schettler E., Gerlach E., Brunberg L., Hafez M.H., Hattermann K., Johne R., Kollmann R., Krone O., Lierz M., Linke S., Lueschow D., Mankertz A., Müller H., Prusas C., Raue R., Soike D., Speck S., Wolf P. & Fröhlich K. 2007. Investigations on the aetiology of pinching off syndrome in four white-tailed eagles (*Haliaeetus albicilla*) from Germany. Avian Pathology 36: 235-243.

Net als in Nederland (zie De Takkeling 14: 194-198) is ook in Duitsland het 'pinching-off syndroom' niet onbekend. In deze grondige studie aan vier Zeaarenden wordt geprobeerd de oorzaak van dit verschijnsel te achterhalen. Dat lukte niet, ondanks uitgebreide klinische, haematologische, biochemische, virologische, bacteriologische, voedings-, histopathologische, parasitologische en elektro-microscopische analyses. De vier vogels vertoonden een vroegtijdige en sterke groei van cellen die hormoonstof aanmaken aan de basis van de veren en hun follikels. Er werden geen aanwijzingen gevonden dat parasieten, bacteriën, schimmels of virussen iets te maken hadden met het vervormen en uitstoten van veren, noch ondervoeding of hormonale afwijkingen. Het is onzeker of er een genetische achtergrond is voor pinching-off. (Muellerkerstin@gmx.de).

Nie H. de. 2007. Slechtvalkwaarnemingen in ons werkgebied. Pennevluchten 25(2): 41-42.

Sommatie van waarnemingen in de zuidelijke Gelderse Vallei en aangrenzende Rijn rond Wageningen. In 1954-88 vooral najaar, daarna midwinter (duidend op pleisteren). Aanwijzingen voor twee winterterritoria (Binnenveld en Rijnuiterswaard).

Nyström J., Ekenstedt J., Angerbjörn A., Thulin L., Hellström P. & Dalén L. 2006. Golden eagles on the Swedish mountain tundra – diet and breeding success in relation to prey fluctuations. Ornis Fennica 83: 145-152.

In Noord-Zweden bestrijken Steenarenden een breed voedselspectrum, ondanks de overwegend lage dichtheid van de prooisorten. Sneeuwhoenders, hazen, muizen vormen de hoofdmoot. Deze soorten vertonen identieke schommelingen in talrijkheid, en dat wordt exact gespiegeld door het broedsucces van de arenden. (love.dalen@zoologi.su.es).

Ouni R. 2007. Distribution et reproduction de l'Elanion blanc (*Elanus caeruleus*) en Tunisie. Ostrich 117: 395-399.

Na een afwezigheid van twee decaden broedt de Grijze Wouw tegenwoordig weer in Tunesië. In een gebied van 155 km² werden in 1998-99 32 paren vastgesteld, waarvan broedsucces, legselgrootte en overleving werden bijgehouden. Ook roestplaatsen en nomadisme werden gevolgd. Het herstel startte in de omgeving van Cap Bon, en zette door naar de vallei van Medjerda. (Béjaoua 2 Sidi Thabet CP: 2020, BP: 23, Tunesië).

Riegert J. 2007. How urban Kestrels *Falco tinnunculus* divide their hunting grounds: partitioning or cohabitation. Acta Ornithologica 42: 69-76.

Torenvalken die in het stadscentrum broedden vlogen helemaal naar de randen van de stad om op muizen te kunnen foerageren (bekeken aan mannetjes). Daar konden ze geen voedselterritorium claimen omdat ze telkens grote afstanden moesten afleggen tussen nest en foerageergebied. Hun activiteitsgebieden waren groot (0.8-25.9 km², en overlaptens fors met die van de aan de stadstrand broedende valken. Omdat er – ondanks de energetische dure voedselvluchten – toch veel valken in het stadscentrum broedden, moeten die andere voordelen hebben gehad. Gedacht wordt aan veilige nestplaatsen. (honza@riegert.cz).

Rios-Uzeda B. & Wallace R.B. 2007. Estimating the size of the Andean Condor population in the Apolobamba Mountains of Bolivia. J. Field Ornithol. 78: 170-175.

Andes Condors zijn zowat uitgeroeid in Venezuela en Colombia (waar herintroducties het tij proberen te keren), maar de grootte van de populaties in Ecuador, Peru en Bolivia is onbekend. Condors zijn vrij eenvoudig op leeftijd te brengen (serie foto's geeft belangrijkste kenmerken), en individuele verschillen zijn eveneens geprononceerd. Bij voerplaatsen werden bezoekende Condors gefilmd en gefotografeerd om ze op leeftijd en individu te determineren. Op basis hiervan konden geslachts- en leeftijdsverhouding worden uitgeknoebeld, wat weer van pas kwam bij het berekenen van de totale populatie en de reproductie. In hoeverre deze methode representatieve resultaten oplevert, is niet uitgezocht. (rwallace@wcs.org).

Roy E. 2007. Présence exceptionnelle de Faucons crécerelletes *Falco naumanni* dans les Pyrénées-Orientales au cours de l'été 2005. La Melano' 12: 49.

Frankrijk kende van half juli 2005 tot midden september van dat jaar een influx van Kleine Torenvalk. Honderden, zoniet duizenden exemplaren doorkruisten het achterland van het Middellandse Zeegebied. De verklaring wordt gezocht in de extreme droogte dat jaar op het Iberisch schiereiland. De lokale Spaanse en Portugese populaties waren vrijwel geheel noordwaarts getrokken op zoek naar insecten. (samenvatting: Walter Belis).

Rudnick J.A., Katzner T.E., Bragin E.A., Rhodes Jr. O.E. & DeWoody J.A. 2005. Using naturally shed feathers for individual identification, genetic parentage analyses, and population monitoring in an endangered Eastern imperial eagle (*Aquila heliaca*) population from Kazakhstan. Molecular Ecology 14: 2959-2967.

Onder gebruikmaking van microsattelieten verkregen uit geruide veren werden sekse en genetische identiteit van Keizerarenden bepaald, waarmee de omloopsnelheid

binnen een Kazakhstaanse populatie werd berekend. De overleving van adulte vogels lag met 84% vrij laag voor een soort van deze grootte; dat de populatie niettemin floreert in deze zapovednik heeft te maken met de goede reproductie in een vrijwel ongerepte habitat. (jrudnick@purdue.edu).

Sergio F., Blas J., Forero M.G., Donazar J.A. & Hiraldo F. 2007. Sequential settlement and site dependence in a migratory raptor. Behavioral Ecology 18: 811-821.

Aan de hand van Zwarte Wouwen is gekeken hoe broedgebieden bezet raakten na terugkeer in het voorjaar van elders gelegen overwinteringsgebieden. Het bleek dat de beste broedplekken het eerst werden bezet, vervolgens successievelijk gebieden van alsmaar mindere kwaliteit. Vroeg arriverende wouwen waren ouder, groter en in betere lichaamsconditie dan later aankomende vogels. Dit verschil werd zichtbaar in de jongenproductie, die het best was voor de vroeg-aankomende vogels. Bij een populatiedaling werden de kwalitatief minste plekken het eerst ontruimd. (Zie ook Busche & Kostrzewa 2007, hierboven, voor eenzelfde fenomeen bij Buizerds.) (fsergio@ebd.csic.es).

Sim I.M.W., Dillon I.A., Eaton M.A., Etheridge B., Lindley P., Riley H., Saunders R., Sharpe C. & Tickner M. 2007. Status of the Hen Harrier *Circus cyaneus* in the UK and Isles of Man in 2004, and a comparison with the 1988/89 and 1998 surveys. Bird Study 54: 256-267.

Vergeleken met eerder tellingen nam de Blauwe Kiekendief in de meeste regio's in Groot-Brittannië fors toe. Dat kwam vooral doordat de vogels in toenemende mate buiten heidevelden gingen broeden. In Zuid- en Oost-Schotland en in Noord-Engeland bleef de soort echter afnemen. Hier broeden ze op heidevelden die voor de hoenderjacht worden beheerd; uitzonderingen daargelaten zijn kiekendieven hier hun leven niet zeker. De lokale jachtopzichters roeien alles uit wat zich zou kunnen vergripen aan het jachtwild. In totaal werd het aantal territoria op 806 geschat, een toename van 41% vergeleken met 1998 (570 paren). De totale UK populatie zou 1660 paren kunnen bedragen (gegeven beschikbaar habitat), en dat aantal is – zelfs bij de geconstateerde verbetering – nog lang niet in zicht. (innes.sim@rspb.org.uk).

Souttou K., Baziz B., Doumandji S., Denys S. & Brahmini R. 2006. Analysis of pellets from a suburban Common Kestrel *Falco tinnunculus* nest in El Harrach, Algiers, Algeria. Ostrich 77: 175-178.

In 1999 en 2000 overwoegen hybride (Spaanse) Huismussen als prooi van een torenvalkenpaar in een buitenwijk van Algiers (in termen van biomassa 47-79%). Daarna volgden – in afnemend belang – Groenling, een dwergvleermuissoort en oorwormen, rozenkevers en duizendpoten. Het zwaarwegende belang van vogels komt overeen met bevindingen bij stedelijke Torenvalken in Europa.

Steenhof K., Bates K.K., Fuller M.R., Kochert M.N., McKinley J.O. & Lukacs P.M. 2006. Effects of radiomarking on Prairie Falcons: attachment failures provide insights about survival. Wildlife Society Bulletin 34: 116-126.

Het gebruik van 34 grams rugzakzenders op adulte Prairievalken bleek de jaarlijkse overleving fors te verlagen, van normaal 65-81% naar 49%. Het nestsucces in het jaar waarin ze werden gezenderd verschilde niet van dat van ongezenderde beesten.

Deze studie geeft aan dat gebruik van bepaalde satellietzenders niet zonder gevaar is. Nu zijn Prairievalken enorme neuroten, die sterker dan andere soorten (inclusief Slechtvalk) blijven trekken en sjoeren aan ringen en harnas. Onderzoekers doen er goed aan een proefjaar te draaien alvorens satellietzenders aan vogels te hangen. Dat te meer wanneer het om soorten gaat die in koude gebieden overwinteren; gezenderde vogels houden zich moeilijker warm bij koud weer. (karen_steenhof@usda.gov).

Strandberg R. & Alerstam T. 2007. The strategy of fly-and-forage migration, illustrated for the osprey (*Pandion haliaetus*). Behav. Ecol. Sociobiol. DOI 10.1007/s00265-007-0426-y.

Tijdens de trek kunnen vogels een stop inlassen om te foerageren (voorafgaand of na een dag trekken, of door enkele dagen niet te trekken). Als alternatief kunnen ze ook tijdens de trek zelf hun slag slaan. Visarenden op trek in Zweden bleken dat laatste goed te beheersen. Maar liefst 78% van de passanten hanteerde deze strategie door de trekbaan te verlaten ten faveure van passage over een meer (waarbij het vissen zich afspeelde in de trekrichting); 12% van de vogels passeerde het meer zonder te foerageren, en 10% van de vogels laste een stop in. Het jachtsucces van de trekkers was bijna even goed als dat van Visarenden die bleven hangen (al waren vooral lokale vogels goed in het vangen van vissen, vermoedelijk doordat ze het gebied op hun duimpje kenden; juvenielen bakten er beduidend minder van, en waren maar half zo succesvol als adulte vogels). Tijdens de najaarstrek worden beide strategieën tegelijk toegepast (langere stops). Waarom dat is, is nog onbekend. Over de fysiologische en energetische kanten van het vangen (en verteren) van vis tijdens de trek is evenmin iets bekend. Kortom, tal van braakliggende onderzoeksterreinen. (Roine.Strandberg@zooekol.lu.se).

Strandberg R. & Olofsson P. 2007. Svenska kärnhökar bland afrikanska juveler. Vår Fågelvärld 66(4): 8-13.

Zweedse onderzoekers van de Lund Universiteit voorzagen in 2006 jonge en adulte Bruine Kiekendievers met een satellietzender, en volgden ze tot in West-Afrika (Mauretanië, Senegal). Daar ontdekten ze forse slaappleatsen, met een hoog aandeel juvenielen (63%). In de Nigerdelta in Mali was het aandeel juvenielen echter slechts 12% (op 342 individuen, waaronder 60% mannetjes).

Strandberg R. & Olofsson P. 2007. Lärkfalken – långdistansflyttare med ökad flyttväg. Vår Fågelvärld 66(5): 6-8.

Boomvalken behoren tot de lange-afstandstrekken waarvan we weten dat ze in zuidelijk Afrika overwinteren, maar waarvan geen enkele ringmelding ten zuiden van evenaar bekend is. Met het zenderen van een volwassen vrouwtje in Zuid-Zweden is daar een eind aan gekomen. Deze vogel vloog naar Zuid-Frankrijk, stak daar de Middellandse Zee over en vervolgde haar weg dwars door de Sahara (Algerije, Mali) naar Ivoorkust, en vandaar onderlangs West-Afrika via Ghana, Togo, Benin, Nigeria naar Kameroen. Vandaar volgde de vogel een zuidoostelijke koers dwars door Congo en de Centraal Afrikaanse Republiek om uit te komen in noordelijk Zambia. In een rechte lijn gevlogen zou dat op 7650 km zijn uitgekomen, maar de omweg via West-Afrika resulteerde uiteindelijk in een vliegbaan met een lengte van 10.500 km. De Boomvalk deed 63 dagen over deze tocht, en legde gemiddeld 166 km per dag af. Er wordt gesuggereerd dat (gier)zwaluwen, het hoofdvoedsel van Boomvalken, eenzelfde weg volgen. (roine.strandberg@zooekol.lu.se).

Tombal G. 2006. Le Faucon pèlerin *Falco peregrinus* en Ostrevant-Cambrésis (Nord, France): son adaptation à un milieu industriel. Le Héron 39: 96-107.

De Slechtvalk werd in najaar 2005 voor het eerst als broedvogel bij Cambrai in Noord-Frankrijk gesignaleerd. Sindsdien wordt dit succesvolle broedpaar op de voet gevolgd (kerncentrales Bouchain en Hornaing). De koeltorens zijn het vertrekpunt voor jachtvluchten en vormen tevens hun broedplaats. Waarom is nog steeds niet duidelijk maar de centrale van Hornaing wordt hoofdzakelijk in het najaar en tijdens de wintermaanden gebruikt, terwijl het broedpaar van februari tot augustus bij de centrale van Bouchain verblijft en er ook broedt. De valken hebben zich perfect aangepast aan het geïndustrialiseerde landschap en de hoogspanningsleidingen zijn geen hindernis tijdens de jachtvluchten. Hun toekomst staat echter op de helling want de twee centrales dreigen te worden gesloten. Stadsduiven zijn er talrijk en maken het hoofdbestanddeel van het voedsel uit. (samenvatting: Walter Belis).

Tornberg R. & Reif V. 2007. Assessing the diet of birds of prey: a comparison of prey items found in nests and images. Ornis Fennica 84: 21-31.

In deze studie in Noord-Finland werd gekeken naar het menu van Havik, Buizerd en Ruigpootbuizerd aan de hand van voedselresten en braakballen op nesten, en beelden van camera's en video-recorders. Die laatste methode maakte determinatie van aangevoerde prooien mogelijk tot op klasse- of familieniveau, echter zelden tot op soortniveau. In de prooi-resten bleken kleine prooien (kuikens van sneeuwwhoenders bij Haviken, kleine vogels bij de buizerds) minder ondervertegenwoordigd te zijn dan werd verwacht. Gek genoeg waren juist eekhoorns sterk ondervertegenwoordigd in de prooi-resten; vermoedelijk worden ze met huid en haar verslonden (haar geregeld in braakballen gevonden). Bij Haviken werden 3.5x vaker sneeuwwhoenderkuikens geregistreerd met video en camera dan aan de hand van prooi-resten; bij de buizerds was dat omgekeerd. Vermoedelijk komt dat omdat deze kuikens voor Haviken een eitje zijn, voor de buizerds echter een forse prooi. Interessant ook dat ze op de video-beelden konden zien dat muizen door buizerdjongen in één keer werden doorgeslikt. (Dat past geheel bij onze waarnemingen, waaruit blijkt dat muizenresten op nesten met oude jongen schaars zijn, op nesten met kleine jongen echter schering en inslag.) Kikkers waren ook ondervertegenwoordigd in prooi-resten op buizerdnesten. Een belangrijke bevinding was dat verhoudingsgewijs meer prooi-resten verdwenen bleken te zijn van nesten naarmate het interval tussen twee opeenvolgende bezoeken groter werd. Hoe schaarser de nestbezoeken zijn, hoe slechter de methode van de prooi-resten werkt om het menu in beeld te krijgen. (Zie voor Nederlandse Buizerds pagina 88 van de Handleiding veldonderzoek Roofvogels.) (vitali.reif@oulu.fi).

Trierweiler C., Koks B.J., Drent R.H., Exo K.-M., Komdeur J., Dijkstra C. & Bairlein F. 2007. Satellite tracking of two Montagu's Harriers (*Circus pygargus*): dual pathways during autumn migration. J. Ornithol. DOI 10.1007/s10336-007-0178-5.

Beschrijft de trekweg van Beatriz en Marion, twee Grauwe Kieken die in 2006 vanuit Groningen resp. in Marokko en Niger eindigden. Beide staken de Middellandse Zee over op een versmalling. Marion legde gemiddeld 168 km af op dagen dat ze zich verplaatste (met een maximum van 623 km). (C.Trierweiler@rug.nl).

Van den Abeele B. 2007. Le milan, un bien royal vaurien. Aves 44: 119-123.

De etymologie van de ‘koninklijke wouw’ (milan royal) wordt uitgespit. Het lijkt erop dat met royal letterlijk ‘koninklijk’ wordt bedoeld, vermoedelijk vanwege de jacht erop door valkeniers van koninklijke huize in de 15de tot en met de 18de eeuw. De toevoeging ‘escoufle’ (term uit de Middeleeuwen) zou duiden op de ongeschiktheid van vrouwen om te trainen voor de valkerij.

Verbelen D., 2007. Wie weet wat de Slechtvalk eet? Mergus 7: 14-19.

Op 27 januari 2001 werd voor het eerst een paar Slechtvalk waargenomen op de Sint-Baafskathedraal van Gent. Na het verbod op pesticiden herstelde de Europese populatie zich langzaam en het plaatsen van nestkasten gaf de soort in Vlaanderen vleugels. Aan de voet van de toren werden 117 prooiersten gevonden, verdeeld over 35 soorten. Stadsduiven staan niet op de lijst. De inventaris bevat veel nachttrekkers, vermoedelijk omdat de Gentse Slechtvalken prooien vangen die door de lichtgloed worden aangetrokken. (samenvatting: Walter Belis).

Whitfield D.P., Fielding A.H., McLeod D.R.A., Morton K., Stirling-Aird P. & Eaton M.A. 2007. Factors constraining the distribution of Golden Eagles *Aquila chrysaetos* in Scotland. Bird Study 54: 199-211.

Recreatie (aantal bergwandelaars), aanbod van edelherten en schapen (als maat voor aanbod van aas), aanplant van naaldbos en illegale vervolging werden vergeleken met verspreiding en dichtheid van Steenarenden in Schotland. Van deze factoren was vervolging de best verklarende variabele, hoewel ook recreatie en bosaanplant enige invloed te zien gaven. Waar Steenarenden toenamen was vervolging afgenomen. Waar heidevelden intensief werden beheerd ten behoeve van jacht op sneeuwhoenders namen Steenarenden af en liepen steeds meer potentieel geschikte broedgebieden leeg. (Phil.Whitfield@natural-research.org).

Xirouchakis S.M. 2007. Seasonal and daily activity pattern in Griffon Vulture (*Gys fulvus*) colonies on the island of Crete (Greece). Ornithologica 84: 39-46.

In kolonies van Vale Gieren waren de hoogste aantallen aanwezig voorafgaand aan het broedseizoen en tijdens de incubatie (november-februari), de laagste tijdens het uitvliegen van de jongen (juni-juli) en de periode direct daarna (juli-oktober). Gemeenschappelijke roestplaatsen kwamen tijdens het nestjongenstadium in gebruik (maart-juni), waar aantallen piekten als de jongen uitvlogen (juni-augustus). Het dagpatroon was tweetoppig, met pieken in ochtend en namiddag (het duidelijkst in de periode voorafgaand aan het broeden). Tellingen van kolonies dienen plaats te vinden in de ochtend, die van roestplaatsen in november-februari. (sxirouch@nhmc.uoc.gr).

Yalden D.W. 2007. The older history of the White-tailed Eagle in Britain. British Birds 100: 471-480.

De vele plaatsnamen met het element “arend” erin duiden erop dat de Zearend in Engeland een wijd verbreide vogel moet zijn geweest, zeker in laagland. Dit wordt bevestigd met archeologische vondsten uit de Romeinse en Anglo-Saksische tijd, en teruglopend tot in het Pleistoceen (slechts 5 vondsten dateren van vóór de Laatste IJstijd). Net als in Nederland lijkt het erop de talrijke vondsten uit het Neolithicum eerder op een symbolische betekenis van arenden duidt (waardoor ze preferent werden bejaagd), dan op een algemeen voorkomen sec. (High View, Tom Lane, Chapel-en-le-Frith, High Peak SK23 9UN, UK).